

CILVĒKA DZĪVES GĀJUMS

Rūdolfs Šteiners

ASKĒZE UN SLIMĪBA

1909. g. 11. novembris

Cilvēka dzīve norit starp darbu un dīkdienību. Nodarbošanās veidu, kuram mēs pievērsīsimies šajā priekšlasījumā un ko var nosaukt par askēzi, dažādi cilvēki atkarībā no saviem priekšnosacījumiem dzīvē, no piederības vienai vai otrai partijai uzskata par darbu vai par dīkdienību. Lietišķs, bezpartejisks apcerējums, kāds tas iespējams tikai garazinātne, īstenojams vien tad, ja ņem vērā, ka „askēze” – ja tā tiek uztverta augstākajā šī vārda nozīmē un ja tiek izslēgta jebkāda ļaunprātīga tās izmantošana – iejaucas cilvēka dzīvē, vai nu to veicinot vai kaitējot tai.

Vispirms jau, lielākajai daļai cilvēku patlaban ir diezgan aplams priekšstats par to, kas īstenībā būtu jāapzīmē ar vārdu „askēze”, un pilnībā pamatoti. Pēc sākotnējās šī grieķu vārda nozīmes par askētu tikpat labi varētu nosaukt arī kādu atlētu. Mūsu laikā vārds „askēze” daudzu cilvēku apziņā ieguvis pavisam noteiktu nokrāsu, atbilstoši šīs nodarbes praktizēšanai viduslaikos; citai cilvēku grupai šis vārds ieguvis to nozīmi, kādu tam 19. gadsimtā piešķīra Šopenhauers. Savukārt mūsdienās šī vārda izpratne veidojusies dažādu austrumu filosofijas un reliģijas plūsmu ietekmē, ko rietumos dēvē par „budismu”. Tādēļ šodien mūsu uzdevums būs atrast cilvēka dabas tiešo askēzes avotu. Un tieši garazinātne, kā iepriekšējās lekcijās tas jau tika teikts, ir aicināta ieviest skaidrību šajā jomā, jo visa tās pamatnostāja saistīta ar šajā grieķu vārdā pausto „*askesis*”.

Garazinātne, gara pētniecība, kas jau gadiem ilgi tiek pārstāvēta šeit, stāv uz noteiktiem cilvēka dabas pamatiem. Garazinātne apstiprina pārliecību, ka nevienā cilvēka attīstības pakāpē nepastāv izziņas robežas. Jautājums: Ko cilvēks var un ko nevar zināt? – šis jautājums, ko šodien visai plašās aprindās uzskata par pamatotu, garazinātnes skatījumā ir uzdots pilnīgi aplam. Garazinātne nejautā: Ko cilvēks var zināt noteiktā attīstības pakāpē? Kādas izziņas robežas pastāv šajā attīstības pakāpē? Ko tomēr nevar zināt? Kas paliek nezināms, tādēļ ka, lūk, cilvēkam nav pietiekama izziņas spēka? Visi šie jautājumi garazinātnei nenodarbina. Tā ir pilnīgi pārliecināta par attīstību, proti, par cilvēka dvēseles spēku attīstību. Tā saka: cilvēka dvēsele spēj attīstīties. Tāpat, kā auga sēklā dus nākamais augs, kuru sēklas iekšējie un tai apkārtesošie spēki izvilina laukā, arī cilvēka dvēselē vienmēr dus apslēpti spēki un spējas. Un, ko cilvēks kādā noteiktā savas attīstības pakāpē vēl nevar zināt, to viņš uzzinās, kad būs pārvarējis nākamo ceļa posmu savu vēl neatklāto garīgo spēju attīstībā.

Kādus **spēkus** mēs varam apgūt, lai arvien paplašinātu savu horizontu? – tāds ir garazinātnes jautājums. Tā nejautā, kur ir izziņas robeža, bet gan – kā cilvēks, attīstot savas spējas, var tikt pāri pašreizējo zināšanu robežai. Tādējādi garazinātne nevis būvē mūri aktuālā cilvēka izziņas horizonta priekšā, bet ar visām iespējamām metodēm cenšas arvien vairāk šo horizontu paplašināt. Kā viņa to dara, mēs uzzināsim no sekojošām lekcijām. Garazinātne pavisam konkrēti rāda, kā cilvēks var pārvarēt to, kas viņam attīstības ceļā, kurā viņš piedalījās neapzināti, tika dots kā izziņas spēki. Šie izziņas spēki nodarbojas tikai ar to pasauli, kuru cilvēks uztver ar savām maņām un aptver ar prātu, kas saistīts ar šīm maņām. Aktivizējot dvēselē snaudošos spēkus, cilvēks ir spējīgs nonākt pasaulēs, kuras ar maņām nav iespējams uztvert un kuras ar maņām saistītais prāts nevar aizsniegt. Un tikai tādēļ, lai no paša sākuma jau netiktu izvirzīts iebildums, ka tiek runāts nekonkrēti, es gribu īsi iezīmēt tos augstāko zināšanu sasniegšanas ceļus, ko jūs ļoti detalizētā formā varat izsekot manā grāmatā „Kā iegūt atziņas par augstākām pasaulēm?”

Ja runa ir par to, ka cilvēkam jātiek tālāk par viņam doto izziņas spēju mēru, tad ir nepieciešams, lai šajā ceļā viņš pirmos soļus spertu nevis tukšumā vai kādā nenoteiktā virzienā, bet no stingra pamata, uz kura viņš stāv, atrastu pāreju jaunā pasaulē. Kā to izdarīt?

Parastā, normālā mūsdienu cilvēka dzīve norit pārmaiņus divos stāvokļos, kurus mēs apzīmējam kā „nomodu” un „miegu”. Neiedziļinoties šodien smalkākā šo stāvokļu raksturojumā, mēs varam teikt, ka cilvēka izziņas spēja tajos atšķiras tādejādi, ka **nomodā** cilvēks saņem ierosinājumu savām maņām un ar maņām saistītajam prātam. Pēc šiem ierosinājumiem viņš attīsta ārējās pasaules izziņu, tādēļ nomoda stāvoklī ir pilnībā nodevies jutekliskajai pasaulei. **Miegā** cilvēks ir prom no šīs ārējās jutekliskās pasaules. Pavisam vienkāršs, loģisks apsvēruma ikvienam cilvēkam parādītu – nebūt nav bezjēdzīga garazinātnes atziņa, ka cilvēka dabai piemīt kas būtisks, kas miegā atdalās no tā saucamās cilvēka fiziskās miesas. Jau šajās lekcijās tika pievērsta uzmanība tam, ka garazinātnes skatījumā acīm saredzamais un rokām satveramais cilvēks, t.i., fiziskā miesa, ir tikai viens no cilvēka būtnes locekļiem. Kā otro šis cilvēka dabas locekli mums jāaplūko t.s. ēteriskā jeb dzīvības miesa. Miega laikā fiziskā un ēteriskā miesa paliek guļam gultā. Mēs atšķiram no šiem locekļiem apziņas jeb astrālo miesu (neļaujieties mulsumam šī nosaukuma dēļ), kas ir patikas un ciešanu, prieka un sāpju, instinktu, dziņu un kaislību nesēja, un locekli, kam pateicoties cilvēks ir patiesais Zemes radības kronis, proti, Es. Šie abi pēdējie cilvēka būtnes locekļi miegā atdalās no fiziskās un ētermiesas. Es teicu, ka vienkāršs loģisks apsvēruma parādītu cilvēkam, ka šis gara pētniecības apgalvojums nebūt nav bezjēdzīgs, ja vien cilvēks piekrīt, ka patika un ciešanas, prieks un sāpes, viņa Es spriestspēja nevar naktī pazust un katru rītu rasties no jauna, bet paliek vienmēr tā pati. Ja gribat, jūs varat aplūkot šo astrālās miesas un Es iziešanu vienkārši kā tēlu, tomēr nevar noliegt, ka Es un astrālā miesa atkāpjas no tā, ko mēs saucam par fizisko un ēterisko miesu.

Īpatnēji, ka tieši visdziļākie cilvēka būtnes locekļi, astrālā miesa un Es, kuros cilvēks pārdzīvo to, ko mēs saucam par savas dvēseles pārdzīvojumiem, miegā it kā ieslīgst neskaidrības tumsā. Tas tikai parāda to, ka šai visintīmākajai cilvēka būtnei (un cilvēka dzīvei, kāda tā šodien kopumā ir), lai apzinātos sevi un ār pasauli, nepieciešams ierosinājums no ārējās pasaules. Mēs varam teikt, ka, cilvēkam iemiegot un pārtraucoties ār pasaules ietekmei, kā arī pārtrūkstot spēkam, kas no ārpuses uztur apziņu modru, viņš nespēj attīstīt sevī apziņu. Ja cilvēks savas normālās dzīves gaitā varētu rosināt šos savas būtnes iekšējos locekļus un viņam tajos pastāvētu apziņa bez ār pasaules ietekmes, bez maņu iespaidiem, bez ār pasaulei piesietā prāta, tad ar šādu apziņu un spējām cilvēks varētu uztvert arī ko citu, ne tikai maņu rosināto. Lai arī cik dīvaini, faktiski pat paradoksāli, tas skan: ja cilvēks spētu raisīt stāvokli, kas, no vienas puses, būtu līdzīgs miegam, tomēr būtiski atšķirtos no miega, tad viņš varētu gūt pārjutekliskas atziņas. Šis stāvoklis būtu līdzīgs miegam, jo cilvēks tajā nesaņemtu nekādus ierosinājumus no ārpuses, kā jau miegā. Katrā ziņā viņš nepievērstu tiem uzmanību; bet, atšķirībā no miega stāvokļa, cilvēks neiegrimtu bezapziņā un, neskatoties uz trūkstošo ārējās maņu pasaules ierosmi, attīstītu aktīvu iekšējo dzīvi.

Garazinātniskā pieredze rāda, ka cilvēks var sasniegt šādu stāvokli; stāvokli, ko var nosaukt par gaišredzīgu, ja vien pareizi izprot šo vārdu, kas bieži vien tiek izmantots nevietā. Šeit īsumā tiks minēts tikai viens piemērs no daudziem vingrinājumiem, ar kuru palīdzību cilvēks var sasniegt šādu stāvokli.

Ja cilvēks šādā stāvoklī grib justies droši, viņam jāsāk no ārējās pasaules. Ār pasaule caur maņām sniedz cilvēkam priekšstatus, kurus viņš sauc par patiesību, ja tie atbilst ārējiem priekšmetiem, ārējai pasaulei. Taču ar šādu patiesību cilvēks nevar tikt tālāk par juteklisko pasauli. Ir jāuzbūvē tilts starp ārējiem maņu iespaidiem un to, kam jāpaliek brīvam no tiem, tomēr jāatbilst patiesībai. Pirmajām vingrinājumu ceļa pakāpēm, apgūstot šādu izziņas veidu, pieder tā saucamie simboliskie tēli jeb simboliskie priekšstati. Izsekosim vienā piemērā kādam no šiem simboliskajiem tēliem, kādam garīgā attīstībā derīgam simbolam! Attīstīsim to sarunas formā, kas norisinās, teiksim, starp garazinātnes skolotāju un viņa skolnieku.

Lai ļautu skolniekam saprast noteiktu simbolisku priekšstatu, skolotājs varētu teikt sekojošo: „Pavēro augu, kā tas sakņojas augsnē, kā tas aug, dzen vienu zaļu lapu pēc otras un attīstās līdz ziedam, tad auglim.” Es pievērsu jūsu uzmanību tam, ka te runa nav par dabaszinātniskiem priekšstatiem, jo mēs redzēsim, ka šeit nav svarīga atšķirība starp augu un cilvēku, bet svarīgi ir iegūt derīgus simboliskus priekšstatus. Tad skolotājs varētu teikt: „Aplūko cilvēku, kāds viņš ir tavā priekšā, dzīvē. Šim cilvēkam, bez šaubām, ir dažas priekšrocības salīdzinājumā ar augu. Viņš var attīstīt sevī dziņas, iekāres, kaislības, priekšstatu dzīvi, kas no aklas sajūtu un dziņu dzīves ved pie visaugstākajiem tikumiskajiem ideāliem. Ja mēs salīdzinātu cilvēku ar augu, tad tikai dabaszinātniskā fantastika varētu piedēvēt augam cilvēka apziņas saturu. Toties augam mēs redzam dažas priekšrocības salīdzinājumā ar cilvēku. Mēs redzam, ka augs attīstās droši un tam nav iespējas maldīties. Turpretī cilvēks jebkurā mirklī var nomaldīties no sava pareizā dzīves ceļa. Mēs redzam, ka cilvēka substance ir caurausta ar dziņām, iekārēm un kaislībām, kas var novest pie maldiem, meliem un kļūdām. Turpretī auga substance nav pārņemta ar ko tādu; tā ir tīra, nevainīga būtne. Tikai tad, ja cilvēks attīra savu iekāru un dziņu dzīvi, viņš var cerēt uz tādu pašu tīrību un nevainību savā – augstākajā – pakāpē, kāds droši un pamatīgi ir augs savā – zemākajā – pakāpē. Un tā mēs varam izveidot nākamo tēlu. Augs tiek caurausts ar zaļu krāsvielu, hlorofilu, kas iekrāso lapas zaļas. Cilvēks tiek caurstrāvots ar savu dziņu un kaislību nesēju – sarkanām asinīm. Tā ir noteiktā veidā augšup vedošā attīstība. Tādēļ cilvēkam nācās uzņemt sevī īpašības, kuru augam vēl nav. Un tagad cilvēkam jānostāda savas dvēseles priekšā šis augstais ideāls: kādreiz atbilstošā pakāpē sasniegt to iekšējo drošību, pašsavaldību un šķīstumu, kam paraugu viņš redz zemākajā pakāpē – augā. Mums rodas jautājums: kas cilvēkam jādara, lai sasniegtu šo pakāpi?

Viņam jābūt kungam un valdniekam pār visu, kas citādi bez paša gribas rosās viņā kā dziņas, iekāres un kaislības. Viņam jāpāraug pašam sevi; jānonāvē sevī tas, kas citādi valda pār viņu, un jāpaceļ augstākā pakāpē to, kas tiek zemākā pārvaldīts. Tā savulaik cilvēks attīstījās tālāk par augu. Kopš viņa auga pakāpes klāt nākušais ir jāaplūko kā tas, ko viņam jāuzvar vai, citiem vārdiem sakot, jānonāvē, lai rastos augstāka dzīve. Tas ir cilvēka nākotnes process, ko Gēte apzīmē ar skaistiem vārdiem:

Kamēr nepazīsti šo:
nomirsti un topi!
Esi tikai drūmais viesis
Tumšās Zemes klēpī.

Tas ir sasniedzams, nevis noliedzot dziņas, iekāres un kaislības, bet šķīstot un attīrot tās, nonāvējot to, kas valda pār viņu. Tā, skatoties uz augu, cilvēks var teikt: manī ir kaut kas augstāks par augu, bet tas man sevī jānonāvē un jāuzvar.

Par uzvarētā tēlu pieņemsim to, kas augā vairs nav dzīvot spējīgs, kas tajā ir atmiris, proti, nokaltušu koku. Tātad, sākumā iztēlosimies nokaltušu koku krusta formā kā vienu no mūsu simbola daļām. Tad cilvēkam jāķeras pie tā, lai savu dziņu, iekāru un kaislību nesēju, savas sarkanās asinis šķīstītu un attīrītu, tām kļūstot par šķīstītu, tīru viņa augstākās būtnes izpausmi, ko Šillers sauca par augstāko cilvēku cilvēkā; tādejādi šīs asinis šķīstīti kļūst par tīras, šķīstītas augu sulas attēlu, kas plūst cauri auga substancei.

Un tad mēs skatāmies – tā skolotājs teiktu skolniekam tālāk – uz ziedu, kurā šī sula, pakāpi pēc pakāpes ceļoties augšup cauri lapām, beidzot pārvēršas par zieda krāsu sarkanā rozē. Tagad iztēlojies sarkano rozi kā savu attīrīto un šķīstīto asiņu paraugu: auga sula plūst cauri sarkanajai rozei bez dziņām vai iekārēm; bet tavām dziņām un iekārēm būtu jāklūst par tavas tīrās Es-būtnes izpausmi. Tā krusta koks, kas apzīmē to, kas jāpārvar, tiek papildināts ar sarkanu rožu vainagu, kas tiek uzlikts uz šī krusta. Tā mēs iegūstam tēlu, simbolu, kas, neuzrunā tikai mūsu sauso prātu, bet arī mūsu jūtas, radot tādas cilvēka dzīves tēlu, kas pārvērtību procesā sasniedz augstāko ideālu.

Tagad kāds var atnākt un teikt: ‘Tavs priekšstats ir tikai iedomas, kas neatbilst patiesībai. Tēls, ko tu sev uzbur kā melnu krustu ar sarkanām rozēm, ir tukša iedomas!’ Protams, nav nekādu šaubu, ka tēls, ko cilvēks, vēlēdamies pacelties garīgajā pasaulē, rada savā garā, ir iedomas. Tai arī jābūt iedomai! Jo šis tēls neizsaka neko tādu, kas būtu jutekliski uztverams ārējā pasaulē. Pretējā gadījumā tas mums nederētu. Mēs tikai ļautos visiem iespaidiem, kas nāk no ārpusēs, un radītu tiem attēlus. Savukārt te mēs radām tēlu, kura elementus gan esam ņēmuši no ārpusē, taču saliekam kopā atbilstoši zināmām mūsu pašu iekšējām sajūtām un priekšstatiem. Tikai tagad mums ik uz soļa jāsauglabā **apziņa**, lai darot to, ko mēs darām, nepazaudētu iekšējās norises vienojošo sarkano pavedienu, citādi mēs drīz vien nokļūsim fantāziju varā. Kurš grib nokļūt augstākās pasaulēs caur iekšējiem vērojumiem, meditāciju utt., tas nedzīvo tikai abstraktos tēlos; viņš dzīvo jūtu un priekšstatu pasaulē, kas radušies, veidojot šos tēlus. Tie modina viņā veselu virkni iekšēju dvēseles procesu un, izslēdzot no ārpusēs nākušo, tas, kurš vēlas nokļūt augstākās pasaulēs, ar visu iespējamo intensitāti nododas šo tēlu apcerēšanai. To uzdevums nav attēlot ārējos stāvokļus, bet **uzmodināt** cilvēkā snaudošos spēkus. Ja cilvēks izrādīs pacietību un izturību - tam nepieciešams ilgs laiks, bet tas pienāk -, tad mierīga nodošanās šiem tēliem var dot viņam nepieciešamo attīstību. Viņš piedzīvos savas iekšējās pasaules izmaiņas, iestāsies stāvoklis, ko, no vienas puses, var salīdzināt ar miegu. Taču, ja iemiegot pazūd visi priekšstati un dvēseles dzīve, šajā gadījumā, cilvēkam pievērsties minētajiem tēliem un meditācijai, viņā tiek **uzmodināti iekšējie spēki**. Drīz vien cilvēks sajūt sevī notiekošās pārmaiņas, savas iekšējās dzīves norises – arī tad, ja viņš atsakās no ārējiem iespaidiem. Tā, ar šādu viscaur nereālu simbolu palīdzību, cilvēks uzmodina sevī iekšējos spēkus, un tad viņš saprot, ka ar tiem var kaut ko iesākt.

Protams, var iebilst: ‘Ja cilvēks tiešām attīsta šādus spēkus un pēc viņa domām nokļūst garīgajā pasaulē, kā viņš var zināt, ka tā ir īstenība, ko viņš tajā uztver?’ To var pierādīt tikai caur pieredzi, tāpat kā ārējās pasaules realitāti var pierādīt tikai caur pieredzi. Priekšstati stipri atšķiras no uztveres. Tikai tas, kurš nenonāk līdz lietu pamatiem, var sajaukt priekšstatu ar uztveri. Šodien tieši filosofijas iedvesmotās aprindās ir radies zināms pārpratums. Piemēram, Šopenhauers pirmajā savas filosofijas daļā apgalvo, ka pasaule esot cilvēka priekšstats. Jūs varat saprast atšķirību starp uztveri un priekšstatu, aplūkojot savu pulksteni. Kamēr jūs esat kontaktā ar pulksteni, tā ir jūsu uztvere; ja jūs no tā novēršaties, jūsos paliek pulksteņa tēls; tas ir jūsu priekšstats. Praktiskajā dzīvē jūs drīz vien iemācāties atšķirt priekšstatu no uztveres; kurš to nespētu, tam būtu jāsaprot prātā. Ir ticis minēts arī cits piemērs: jūs varat iedomāties, ka karsts dzelzs gabals nededzina, taču, satverot to rokā, gan jau jūs pamanīsiet, ka uztvere ir kas cits nekā priekšstats. Tāpat ir ar piemēru, kas minēts Kanta filosofijā, kuram gan, no vienas noteiktas puses, ir savs attaisnojums, tomēr šajā gadsimtā tas ir izraisījis maldus vien. Kants mēģina izcelt no eņģeļiem zināmu Dieva jēdzienu, parādot, ka starp 100 iedomātiem un 100 īstiem dālderiem satura ziņā nepastāv nekādas atšķirības. Bet tieši to apgalvot nedrīkst, ka pēc satura nav nekādas atšķirības, jo tad pārāk viegli sajauc uztveri un tiešo kontaktu ar to, kas ir tikai priekšstata saturs. Tas, kuram jāatdod 100 dālderu parāds, noteikti pamanīs atšķirību starp 100 īstiem un 100 iedomātiem dālderiem.

Tāpat arī garīgajā pasaulē. Kad cilvēkā snaudošie spēki un spējas iznāk laukā un apkārt ir pasaule, kuru viņš agrāk nav pazinis, un tā spīd kā no tumšas gara dzelmes, tad, būdams amatieris šajā jomā, viņš var teikt: varbūt tā ir pašsūģestija vai kāda iedomas. Savukārt tas, kuram jau ir zināma pieredze, noteikti varēs atšķirt īstenību no iedomas, tieši tāpat, kā fiziskajā pasaulē iedomātu karsta tērauda gabalu var atšķirt no īsta.

Tā mēs redzam, ka ir iespēja panākt citu apziņas stāvokli. Esmu jums ar piemēru parādījis, kā iekšējie vingrinājumi no dvēseles var izcelt tajā snaudošās spējas. Kamēr cilvēks šādi vingrinās un modina snaudošās spējas, viņš, dabiski, neko no garīgās pasaules neredz; viņš ir aizņemts, attīstot savas spējas. Tas var ilgt ne tikai gadus, bet arī vairākas dzīves. Taču visi šie centieni māca pielietot šos viņā snaudošos izzināšanas spēkus garīgajā pasaulē, tāpat kā viņš nezināmu garīgo varu ietekmē ir iemācīties izmantot savas acis ārēji redzamās pasaules vērošanai. Šo darbu ar savu dvēseli, tās

attīstīšanu pasaulei, kurā cilvēks vēl nav iekļuvis, jo tas iespējams tikai ar attīstītajām spējām, un kura var uzaust tikai kā atbilde viņa ieguldītajām pūlēm, šādu darbu pie savas dvēseles īstajā šī vārda nozīmē sauc par **askēzi**. „Askēze” grieķu valodā nozīmē „vingrināties”, strādāt ar savām spējām, iekustināt snaudošos spēkus. Tā ir sākotnējā vārda „askēze” nozīme, un tā der arī šodien, ja cilvēks negrib pūst sev miglu acīs un nodoties maldīgajam priekšstatam par vārdu „askēze”, kas izplatījies gadsimtu gaitā. Bet šādas askēzes jēgu, kādu mēs to raksturojām, var apjaust tikai tad, ja, attīstot minētās spējas, cilvēks grib atklāt sev jaunu pasauli. Un vislabāk sacīto var izprast, ja tagad mēs vārdu „askēze”, kuru pirmīt attiecinājām tikai uz garīgo pasauli, piemērosim arī zināmām ārējās dzīves norisēm.

Ja vārds „askēze” attiecas uz garīgo spēju attīstīšanu, mēs varam to lietot arī dzīvē, kad tiek attīstītas zināmas spējas un spēki, kas vēl netiek piemēroti savam tiešajam mērķim, bet sākotnēji tiek izcelti no kādas būtnes vai tamlīdzīgi, lai vēlāk tos izmantotu paredzētajam nolūkam. Lai cik dīvaini tas nešķistu, tomēr ir kāds piemērs, kā lietot vārdu „askēze” tā patiesajā nozīmē; un tad mēs redzēsim, kādēļ vārds „askēze”, lietots nepareizi, var novest pie postošām sekām. Ja mēs ārējā dzīvē pareizi lietojam vārdu „askēze”, tad varam mācību kara darbību saukt par „askēzi”. Tas pilnībā atbilst tam, kā to lietojuši grieķi. Veids, kādā tiek vingrināti un izmēģināti spēki, lai īsta kara gadījumā tie būtu cilvēku rīcībā un viņi zinātu, kā ar tiem apieties, tā ir askēze jeb vingrināšanās. Kamēr spēki netiek izmantoti to tiešajam nolūkam, bet tikai izmēģināti, tikmēr cilvēks vingrinās askēzē. Tātad, kara mācības izmēģinājumu laukā pret īsto kara darbību ir tas pats, kas askēze pret dzīvi vispār.

Es pirmīt teicu, ka cilvēka dzīve svārstās starp darbu un atpūtu. Taču starp abiem atrodas vēl šis tas. Tā, piemēram, starp darbu un atpūtu atrodas **spēle**. Spēle visur, kur mēs to satiekam kā spēli, īstenībā ir pretstats askēzei. Un šajā pretstatā ļoti labi var ieraudzīt, kas ir askēzes būtība. Spēle ir spēku pielietošana ārpusaulē ar tūlītēja gandarījuma efektu. Spēlēts netiek ar cieto pamatu, uz kura mēs balstām savu darbu ārpusaulē. Spēlētais attiecībā pret mūsu spēkiem ir mīksts, veidojams materiāls, kas seko mūsu spēkiem. Spēle ilgst, kamēr mēs uzduramies ārējo spēku pretestībai, kā tas notiek, kad mēs veicam kādu darbu. Tātad spēlē mēs saskaramies ar tajā pielietotajiem spēkiem, un šo spēku nodarbināšana sniedz minēto gandarījumu. Spēle nesagatavo mūs kam citam, tā rod gandarījumu pati sevī. Tieši pretējais sakāms par pareizi izprastu askēzi. Te nav runa par gandarījumu, kas gūts no ārpusaules. Tam, ko mēs askēzē kombinējam, pat ja mēs savienojam krustu ar sarkanām rozēm, pašam par sevi nav nekādas nozīmes, tikai spēku spēlei, kas notiek mūsos, un kas var tikt piemērota tad, ja sasniegusi zināmu briedumu. Tātad, atsakoties mēs veicam zināmu iekšēju darbu, apzināti neļaujot sevi rosināt ārpusaules iespaidiem, mēs strādājam ar sevi, iesaistot spēlē spēkus, lai tie varētu darboties ārpusaulē. Tā spēle un askēze parādās kā divi pretstati.

Kā tad šī askēze darbojas cilvēka dzīvē?

Paliksim jomā, kurā tiek piemērota gan askēzes gaišā, gan ēnas puse, proti, kad cilvēks nosprauž sev mērķi pacelties garīgajās pasaulēs. Mēs varam teikt: kad cilvēks satiekas ar pārjutekliskām pasaulēm, piemēram, cita cilvēka ziņojumos, vai kādos vēsturiskos dokumentos, tad, iespējams, cilvēks teiks: te ir apgalvojumi, ziņojumi par pārjutekliskām pasaulēm; man pašam šādi ziņojumi nav saprotami. Man nav spēka tos saprast. No otras puses, ir cilvēki, kuri, piemēram, nesaka: Es gribu pieņemt ziņojumus, kas man tiek piedāvāti! Viņi saka: Es noliedzu šos ziņojumus; es negribu veidot ar tiem nekādas attiecības! No kurienes tas nāk? Tas, pirmkārt, nāk no askēzes nolieguma šī vārda labākajā nozīmē, proti, tā iemesla dēļ, ka cilvēks nejūt savā dvēselē spēku, lai ar šeit raksturotajiem līdzekļiem attīstītu sevi augstākos spēkus. Viņš jūtas pārāk vājš šim uzdevumam.

Arvien no jauna tiek uzsvērts, ka nav nepieciešamības pašam būt gaišrēģim, lai saprastu gaišredzīga cilvēka garīgo pētījumu rezultātus. Garīgo faktu izpētei gan ir nepieciešama gaišredzība, taču, ja fakti reiz ir izpētīti, tad ikviens cilvēks ar prātu, kas brīvs no aizspriedumiem, spēj saprast to, ko garapētnieks viņam stāsta. Sākumā labākais instruments, lai spriestu par garīgo pasaulu ziņojumiem,

ir bezaizspriedumains prāts un veselais saprāts. Tas, kurš stāv uz gara pētniecības pamata, vienmēr teiks: ja no kaut kā jābaidās, tad tikai no cilvēkiem, kuri šādus ziņojumus pieņem, tos kārtīgi nepārbaudot ar savu prātu; un nevis no tiem, kuri lieto skaidro saprātu. Tas, kurš lieto saprātu, spēj saprast visu, kas izriet no garīgiem pētījumiem.

Var gadīties, ka cilvēks jūtas pārāk vājš, viņam trūkst spēka saprast ziņojumus no garīgās pasaules. Tad viņš tos noliedz, pašsaglabāšanās instinkta vadīts. Viņš justos mulsināts, ja pieņemtu šos ziņojumus. Viņš to jūt. Principā visiem, kuri noliedz gara pētniecības ceļā atklātas lietas, to liek darīt pašsaglabāšanās instinkts, apziņa, kas nav spējīga izpildīt - labākajā šī vārda nozīmē - askēzes vingrinājumus. Šāds pašsaglabāšanās instinkts saka sev: ja šīs lietas tiks pieņemtas, tās mani samulsinās (sajauks galvu); ja tās ienāks manā garā, tās to piepildīs; es nevarēšu ar tām neko iesākt, tādēļ es tās noliedzu! Tāda ir materiālistiskā apziņa, kas negrib spert ne soli tālāk par it kā stingros faktos balstītu zinātnei.

Var notikt arī citādāk, un te mēs skaram bīstamu askēzes aspektu. Cilvēkam var piemist zināma alkātība pēc ziņojumiem no garīgās pasaules, taču pietrūkst iekšējas dziņas un pienākuma sajūtas ar saprātu un loģiku šos ziņojumus pārbaudīt. Var būt zināma tieksme pēc sensācijām no garīgās pasaules. Šādos gadījumos cilvēkā darbojas nevis pašsaglabāšanās instinkts, bet tieši pretēji – darbojas sava veida pašiznīcināšanās instinkts, jo viss, ko cilvēks ielaiž savā dvēselē nesaprastu, nelietojot saprātu, pārplūdinā viņu. Tas attiecas uz jebkuru aklu ticību, uz visiem ziņojumiem no garīgām, neredzamām pasaulēm, kas tiek pieņemti, tikai paļaujoties uz gara pētnieka autoritāti. Šī pieņemšana caur autoritāti atbilst askēzei, kas nenāk no veselīga pašsaglabāšanās instinkta, bet no slimīga pašiznīcināšanās instinkta, no neapzinātas tieksmes noslīkt uzņemto atklāsmju straumē. Tā ir cilvēka dvēseles ēnas puse. Tā ir askēzes nepareiza izpausme, ja cilvēks sev saka: Es negribu neko vairāk, kā vien atteikties no visa, es gribu tikai ticēt un uzticēties! Šāds noskaņojums ir izveidojies dažādu laikmetu ietekmē. Taču ne visu, kas izskatās pēc aklas ticības, var uzskatīt par tādu. Piemēram, tiek stāstīts, ka seno grieķu Pītagora mistērijās bija izplatīts teiciens: „Meistars to ir teicis!”, taču tas nenozīmē: „Meistars to ir teicis, tādēļ mēs tam ticam!” Viņa skolniekiem tas nozīmēja aptuveni sekojošo: „Meistars to ir teicis, un tas mudina mūs to apdomāt; redzēsim, cik tālu mēs tiksīm, ja iekustināsim paši savus spēkus!” „Ticībai” nav jābūt aklai un nav jānāk no pašiznīcināšanās instinkta. Tam, kurš uzklausa ziņojumus no gara pasaulēm, tas nav jādara aklā ticībā. Viņš, piemēram, redz, ka cilvēks, kurš saka ko tādu, attiecas pret lietām nopietni, pasniedz savus ziņojumus skaidrās loģiskās formās, un jomās, kurās ticīgais ir spējīgs pārbaudīt viņa teikto, viņš ir loģisks un nemelš blēņas. Tādēļ, vērojot lietas, kuras viņš var pārbaudīt, skolnieks nonāk pie pamatotas pārliecības, ka šis gara pētnieks brīžos, kad runā par ticīgajam nepazīstamām lietām, arī stāv uz tikpat stingra pamata. Tādēļ ticīgais var teikt: Es strādāšu! Tam, kas man tiek stāstīts, es varu uzticēties kā savai ceļa zvaigznei, kas palīdz man izstrādāt sevī spējas, lai patstāvīgi saprastu šīs lietas.

Ja trūkst šāds labas uzticēšanās pamats, ja cilvēks atsakās no sapratnes, ja viņš ļauj ziņojumiem no neredzamām pasaulēm sevi rosināt, bet negrib tos izprast, tas pamazām pārvēršas par visai sliktu cilvēka īpašību. Tā ir nelaime, ko diez vai var saukt par askēzi. Kurš aklā paļāvībā vienkārši pieņem jebko, bez gribas to pamazām arī saprast, tātad necaurstrādājot to; kurš, tātad, pilnīgi akli uzņem savā gribā cita cilvēka gribu, tas pakāpeniski zaudē tos veselīgos dvēseles spēkus, kuri veido drošu mūsu iekšējās dzīves centru un pamatu mūsu sajūtām par dzīves pareizību. Šādos cilvēkos parādās melīgums un nosliece uz maldiem, jo viņi negrib tos iekšēji pārbaudīt, iesaistīt savu saprātu, bet tieši noslīkt saņemtajos ziņojumos – nogrimt, zaudēt savu patību. Kurš neļauj valdīt **veselīgai patiesības sajūtai**, drīz vien pamanīs, ka meli un nosliece uz maldiem viņam piemīt arī īstajā pasaulē. Tas ir ļoti nopietni jāpārdomā, tam, kurš tuvojas gara pasaulei, proti, ka šāda grēka dēļ cilvēks it viegli var ļauties dzīvei, kurā vairs nebūs īstas patiesā un pareizā sajūtas. Kurš uztver vingrināšanos nopietni, kurš grib sakopot visus spēkus, tas nedrīkst palaist gar ausīm tikko izteiktās atziņas.

Tagad mēs varam ieskatīties tajā, ko dziļākā nozīmē sauc par **askētisku dvēseles spēku vingrināšanu**. Līdz šim mēs aplūkojam cilvēka nespēju veselīgā veidā attīstīt iekšējos spēkus. Vienā gadījumā viņš noliedz nepieciešamību attīstīt šādus spēkus veselīga pašsaglabāšanās instinkta dēļ, jo negrib tos attīstīt; citā viņš nenoliedz šādus spēkus, bet noliedz nepieciešamību attīstīt savu saprātu un spriestspēju. Te mums abos gadījumos ir saskare ar cilvēka tieksmi nemainīties. Bet pieņemsim, ka cilvēks tiešām uzņemas attīstīt savas iekšējās spējas; viņš pielieto dvēseles vingrinājumus, kas tika aprakstīti. Te atkal var sanākt divējādi. Vispirms var iestāties tas, pēc kā arī tiecas mūsu garazinātniskā pasaules plūsma, ja tā tiek uztverta nopietni un cienīgi. Cilvēka virzība savu iekšējo garīgo spēku attīstības virzienā ir atkarīga no viņa spējām kaut ko iesākt ar šiem garīgajiem spēkiem, proti, paveikt kaut ko pareizu un krietnu. Tas nozīmē, ka, no vienas puses, cilvēks var vingrināties, strādājot ar sevi, lai spētu raudzīties garīgajās pasaulēs, kā tas ir iztirzāts manā grāmatā „Kā iegūt atziņas no augstākām pasaulēm?”, un vienlaicīgi, studējot gara pētnieku visos laikos atklātos garīgos faktus, skolot un panākt pareizu līdzsvaru starp savu iekšējo spēku un to, kas viņam jāsaprot no ārpusas. Ja cilvēks nevīžo attīstītos spēkus pielietot ārpusas saprašanai, ja viņu pārņem neapturama vēlme attīstīt pēc iespējas vairāk tikai iekšējos dvēseles spēkus, iekustināt dvēselē visu iespējamo, lai tajā attīstītos gara acis un gara ausis, bet ir par slinku, lai lēnā un pareizā veidā iedziļinātos garazinātnes jau atklātajos faktos klusā un saprātīgā darbā, tad var gadīties, ka viņa askēze izraisīs visai sliktas sekas. Var gadīties, ka cilvēks attīsta tādus spēkus un spējas, ar kurām viņš nezina ko iesākt, un viņam nav nekādu iespēju pielietot šos spēkus ārpusaulē. Šāda pieeja ir dažām skolām, sevišķi tām, kas attīsta izziņas spēkus bez iespējas tos pielietot, kā arī skolām, kas neizmanto askēzes vingrinājumus, kuros vispirms tiktu pielietoti šeit raksturotie līdzekļi, lai darītu cilvēku arvien stiprāku. Ir metodes, kuras iet citu ceļu, proti, tādu, kuru var apzīmēt kā ērtāku, bet viegli novest pie nevēlamībām. Šajā ceļā tiek novērsti šķēršļi, ko sākumā dvēselei sagādā caur ķermeni saņemtie iespaidi, lai tādejādi nokļūtu pie iekšējās dzīves. Novērst šos šķēršļus bija vienīgā Viduslaiku askētu vēlme, kas daļēji turpinās arī jaunākajos laikos. Tā vietā, lai praktizētu **patiesu askēzi**, kas tiecas dot dvēselei arvien bagātāku saturu, nepareizā askēze atstāj dvēseli tādu, kāda tā ir, toties novājina miesu, mazina ķermeņa spēku aktivitāti. Ir paņēmieni, kas nomāc miesu, lai tās funkcijas nav stipras un spēcīgas kā parasti dzīvē, bet kļūst arvien vājākas un vājākas. Šādi var sasniegt to, ka vāja dvēsele gūst sava veida virsroku pār novājinātā ķermeņa funkcijām. Ja pareizas askēzes laikā miesa neko nezaudē, bet dvēsele gūst uzvaru pār miesu, nepareizas askēzes gadījumā dvēsele tiek atstāta nemainīga, savukārt miesa ar visādām procedūrām, badošanos, sevis mocīšanu utt. tiek arvien vairāk pavājināta – tā dvēsele kļūst stiprāka un var nonākt pie zināmas apziņas, lai arī nav kāpinājusi savus spēkus. Šis ir dažu Viduslaiku askētu paņēmiens: viņi nonāvēja savas miesas spēku, mazināja tās funkcijas, atstājot dvēseli, kāda tā ir, un gaidīja, kamēr no ārpusas, bez viņu līdzdalības, tajā uzausīs garīgās pasaules saturs.

Šī metode ir ērtāka, bet tā nepadara cilvēku stiprāku. Pareizā metode prasa, lai cilvēks apskaidrotu un šķīstītu savu domāšanu, jūtas un gribu, lai viņš domāšanu, jūtas un gribu tieši stiprinātu un tie gūtu uzvaru pār miesīgo. Nepareizā metode tikai nomāc miesu, un tad dvēselei, neapgūstot jaunas spējas, jāgaida, kamēr tajā ieplūdīs dievišķā pasaule.

Šis noskaņojums, ko dažos Viduslaiku norādījumos sauc par „askēzi”, ved pie atsvešinātības no pasaules, pie attālināšanās no reālās pasaules, un tas neizbēgami ved pie tā, ka pašreizējā cilvēces attīstības posmā pastāv zināmas attiecības starp uztveres spēkiem mūsos un to, kas ir ārpus mums. Ja mēs gribam iet tālāk par pašreizējo cilvēces stāvokli, tad mēs varam to darīt, tikai attīstot savus spēkus līdz augstākai pakāpei un tad ar šiem kāpinātajiem spēkiem aptverot ārpusauli vēl dziļāk un jēgpilnāk. Savukārt, ja mēs nomācam savus normālos spēkus, ja mēs padarām sevi nespējīgus veidot normālas attiecības ar ārpusauli, ja mēs īpaši pūlamies nomākt domāšanu, jūtas un gribu, atstājot savu dvēseli gaidīšanas stāvoklī, tad mūsu dvēselē ieplūst kas tāds, kam nav nekāda sakara ar mūsdienu pasauli, kas padara mūs par dīvaiņiem, par cilvēkiem, kas nav derīgi īstam darbam šajā pasaulē. Kamēr īstā, patiesā askēze ved pie cilvēka, kas kļūst arvien noderīgāks pasaulei, jo viņš spēj ieskatīties pasaulē arvien dziļāk, tikmēr otra askēze, kas saistīta ar ķermeņa funkciju apslāpēšanu,

izvelkot cilvēku no pasaules, padara viņu par vientuļnieku, par eremītu. Tad no sava vientuļā redzespunkta, no savas dvēseles salas viņš var saskatīt dažas garīgi dvēseliskas lietas – to nevar noliegt –, taču lietderīga pasaulei šāda askēze nav. Askēze ir darbs, vingrināšanās pasaules dēļ un nevis atkāpšanās no pasaules.

Nav gan teikts, ka tūlīt jākrīt galējībās. Viena var palīdzēt otrai. Lai arī pašreizējā attīstības ciklā pastāv zināmas attiecības starp ārpasauli un mūsu dvēseles spēkiem, tomēr, no otras puses, jebkurš laiks pierasto noved līdz galējībai, un tam, kurš grib attīstīt augstākas spējas par ierastajām, jātiek galā ar pretestību, kas nāk no nepareizām laika plūsmām. Tā kā pretestība ir viņā pašā, īpašos apstākļos viņš var tikt tālāk, nekā tas būtu noticis ierastos apstākļos. Tas jāpiemin, jo jūs noteikti esat dzirdējuši, ka daži mūsu garazinātnes plūsmā piešķir lielu nozīmi noteiktai diētai. Tas nenozīmē, ka sasniegt vai saprast augstākās pasaules un to dzīves apstākļus var tieši ar šādu dzīves veidu. Tas var kalpot par ārēju palīglīdzekli tam, kurš vēlas attīstīt sapratni par augstākām pasaulēm un saskaras ar zināmu pretestību dēļ sava ierastā dzīves veida, dēļ ārējā pasaulē pastāvošām paražām un ieradumiem. Šīs paražas un ieradumi viņu ievēduši tik tālu materiālajā pasaulē, ka atslogot vingrināšanos viņš var, rīkojoties citādāk, nekā lielākajai daļai cilvēku ir ierasts. Taču viņš ļoti kļūdītos, ja uzskatītu to par askēzi, par līdzekli, kas ved gara pasaulē. Veģetārisms nevienu nevar nogādāt augstākās pasaulēs; tas var būt tikai atbalsts, kas jāsaprot šādi: es gribu atvērt sevī zināmu gara pasaules sapratnes veidu, bet mans biežais ķermenis man traucē, un šis traucējums ir tik stiprs, ka vingrinājumi neiedarbojas pareizi; tādēļ es atbalstu sevi, nodrošinot zināmu atvieglojumu savai miesai. Viens no šādiem atvieglojumiem ir veģetārisms, kas nebūt nav jāuztver kā dogma, bet tikai kā palīgs cilvēkam garīgo pasauli izprāt. Neviens nedrīkst domāt, ka ar veģetāru dzīves veidu viņš attīsta garīgos spēkus, jo dvēsele paliek, kāda tā ir, tikai ķermenis kļūst vājāks. Ja dvēsele, no vienas puses, ir kļuvusi stiprāka, tā, no otras puses, pateicoties veģetārisma iedarbībai, var no sava spēku centra novājējušo ķermeni veidot tā, lai konkrētais cilvēks, kurš garīgi attīstās, kļūtu stiprāks, krietnāks un izturīgāks nekā viens otrs gaļas ēdājs un pat varētu viņu pārspēt savos panākumos. Bet tas iespējams vienīgi tad, ja nepatiess ir to cilvēku uzskats, kuri saka par veģetāriešiem: Cik nelaimīgi tie ļaudis, kas nedrīkst kaut drusku nobaudīt gaļas garšu!

Kamēr cilvēks būs šādi noskaņots, veģetārisms viņam nepalīdzēs. Kamēr cilvēks kāros pēc gaļas, viņam nelīdzēs nekāds veģetārisms. Tas varēs līdzēt tikai tad, ja viņš ieņems nostāju, kuru es gribu parādīt ar vienu piemēru.

Pirms ilgāka laika kādam cilvēkam tika jautāts: „Kādēļ jūs neēdat gaļu?” Un viņš atbildēja: „Es gribētu jūs apgrūtināt ar citu jautājumu: Kādēļ jūs neēdat suņu vai kaķu gaļu?” „To taču nevar ēst!” – skanēja atbilde. „Kādēļ nē?” „Tādēļ, ka tā ir pretīga!” „Nu, lūk, tieši tāpat man ir pretīga jebkāda gaļa!”

Par šādu noskaņojumu ir runa. Tikai tad, ja cilvēks nejūt baudu no gaļas garšas, atturēšanās no gaļas ēšanas var līdzēt ceļā uz gara pasaulēm. Līdz tam mēģinājumi atradināties no gaļas lietošanas var kalpot kā palīglīdzeklis, lai atradinātos no tieksmes pēc gaļas. Ja cilvēks nevar atradināties no šīs tieksmes, tad varbūt labāk atsākt to ēst, jo pastāvīga sevis mocīšana nav pareizais ceļš, lai tuvotos garazinātnes izpratnei.

Tā nu jūs redzat, ko var saukt par pareizu un nepareizu askēzi. Pie nepareizas askēzes viegli nonāk tie, kas kāro attīstīt tikai savus iekšējos dvēseles spēkus un spējas un izturas diezgan vienaldzīgi pret nepieciešamību patiesi izzināt ārpasauli. Viņi grib attīstīt tikai dvēseles spēkus un tad gaidīt, kas notiks. To vislabāk var panākt, maksimāli spīdzinot savu miesu; tā novājinās, arī dvēsele var palikt vāja un tomēr ieskatīties gara pasaulē, lai arī nav gatava īstai gara pasaules izpratnei. Un tas ir maldu ceļš, jo mirklī, kad cilvēks liedz sev atpakaļceļu fiziskajā pasaulē, viņam pretī nenāk patiesā gara pasaule, bet viņa paša patības māņu tēli un rēgi (spoki). Un tas ir tādēļ, ka viņš atstāj savu dvēseli novārtā. Viņš atstāj savu Es sākotnējā līmenī, neattīsta sevī augstākus spēkus, un saikne ar ārpasauli

tiek nobloķēta, nomācot funkcijas, kuras nodrošina komunikāciju ar pasauli. Šādas askēzes ceļā viņš ne tikai atsvešinās no pasaules, bet izraisa sevī sekojošo: viņš redz tēlus, kurus paša dvēsele attiecīgajā pakāpē, līdz kurai viņš ticis, izsauc viņā; patiesas gara pasaules vietā viņš redz savas patības saduļķotu tēlu. Un nākamās sekas parādās morāles jomā: kurš tic, ka ar pazemību un atdošanos gara pasaulei var taisnā ceļā sasniegt pareizu dzīvi, tas nepamana, ka ārkārtīgi spēcīgi sapinas savā patībā un kļūst par egoistu vissliktākajā šī vārda nozīmē, jo negrib attīstīties tālāk. Šis egoisms, kas var izvirst mežonīgā godkārē un ārišķībā, ir jo bīstamāks tādēļ, ka cilvēks, kam tas piemīt, pats to nemana. Viņš parasti uzskata sevi par cilvēku, kurš dziļā pazemībā noliecies pie sava dieva kājām, bet tikmēr viņā savu spēli spēlē lielummānijas velns. To, kas būtu jāattīsta padevībā, viņš noraida; bet pazemīgs viņš būtu tieši tad, ja sev teiktu: ne jau te, kur es šobrīd atrodos, ir garīgās pasaules spēki, tie vispirms jāattīsta; man jātiecas augšup; es nevaru tāpat vien gaidīt ar spēkiem, kas man jau ir.

Tā mēs redzam, ka šāds askēzes veids, kas sākumā cenšas nonāvēt ārējo, nevis stiprināt iekšējo, var novest pie maldiem, ārišķības un egoisma, līdz pat visām iespējamām ārprāta formām. Sevišķi mūsu laikā, vēloties nokļūt gara pasaulē, nekāpinot savas dvēseles spēkus, bet nonāvējot ārējās pasaules uztveri, var nonākt vislielākajā nelaimē. Tā var tikai sapīties paša patībā. Tādēļ mūsdienu cilvēkam par askēzes paraugu nevar kalpot tie, kuri savulaik ir meklējuši pieeju gara pasaulei vientulībā, uz savas dvēseles salas. Mūsdienu patiesas askēzes ideāls ir meklējams tikai modernajā garazinātnē, kas stingri stāv uz īstenības pamata; ar tās palīdzību cilvēks attīsta paša spēkus un spējas, kas ved viņu augšup pie īstas gara pasaules izpratnes, nevis pie maldiem.

Ir vēl citas šādas vienpusīgas askēzes ēnas puses. Ja mēs aplūkosim mums apkārt esošo dabu, tad atklāsim, ka, paceļoties no augu pasaules pie dzīvnieku un cilvēka pasaules, dzīves situācija pakāpeniski iegūst pavisam citu raksturu. Ja esat saskārušies ar to, ko sauc par „augu slimībām”, tad jūs zināt, ka šīm augu slimībām piemīt pavisam cits raksturs nekā dzīvnieku – bet jo sevišķi cilvēka – slimībām. Augu slimības izraisa tikai ārējie apstākļi: piemēram, anormāli laika apstākļi. Ārējās pasaules ietekme var padarīt augu slimu. Ja jūs pacelsieties līdz dzīvniekam, tad redzēsiet, ka arī dzīvnieks, atstāts savā nodabā, ir daudz veselīgāks par cilvēku. Savukārt cilvēks saslimst ne tikai ārējo apstākļu ietekmē, bet arī no tā, kas ienāk viņa iekšējā pasaulē vai kas izkļūst no tās ārējā pasaulē. Šī iemesla dēļ, ja dvēsele nav pareizi pielāgojusies ķermenim, ja garīgais kodols, kas nāk no agrākiem iemiesojumiem, ar savu iekšējo būtību nav pilnībā pieskaņojies ārējam ķermeniskumam, var rasties cēlonis slimībai, kas bieži tiek pārprasts. Te mēs redzam, ka var rasties iekšējās slimības kā simptomi, kas norāda uz trūkstošo miesas un dvēseles saskaņu. Mēs bieži varam vērot cilvēkus, kam piemīt šādi simptomi: tie labprāt tiecas nokļūt gara pasaulē, cenšoties novājināt savu miesu, jo slimības dēļ ir novesti jau tik tālu, ka vēlas atdalīt savu dvēseli no ķermeņa, kurš netiek pilnībā caurstrāvots ar dvēselisko elementu. Rezultātā šiem cilvēkiem miesa sacietē, un, tā kā viņi nav stiprinājuši dvēseli, bet tikai izmantojuši tās vājumu, lai atbrīvotos no miesiskuma sagādātajiem iespaidiem, atņemot ķermenim spēju dziedināt un stiprināt, tie iegūst noslieci uz visām iespējamām slimībām. Ja veselīga askēze attīsta un stiprina dvēseli, un tā var iedarboties uz ķermeni un stiprināt to pret slimīgu ietekmi no ārpuses, nepareiza askēze padara cilvēku pieejamu jebkuram no ārpuses nākošam slimības izraisītājam.

Tā ir bīstama nepareizas askēzes un mūsdienu slimību kopsakarība. Un tas plašās aprindās, kurās cilvēki viegli nododas maldiem par šādām lietām, izraisa dažādus pārpratumus par garazinātnisko pasaules uzskatu. Jo tie, kuri nepareizas askēzes ceļā grib nonākt pie gara pasaules redzējuma, pavisam noteikti rāda atbaidošu piemēru ārpusē palikušajiem. Savas nepareizās askēzes dēļ viņi kalpo par kaitīgu ārpassaules uzbrukumu objektiem. Viņi netiek stiprināti un pasargāti pret mūsu laika maldiem, bet kļūst tiem jo vairāk pieejami.

Ar to nākas saskarties arī mūsdienu teosofijas plūsmā. Kaut arī tā sauc sevi par teosofisku, vēl nebūt nav teikts, ka tā spēj stāties pretī citām mūsdienu garīgām kustībām. Ārējā pasaulē valdošais

materiālisms atbilst tam, kas nāk no ārpuses, proti, jēdzieniem, kurus mēs veidojam par lietām, kurām pievēršam savu jutekļu skatienu. Tādēļ ārējās pasaules materiālisms, kas neko nezina par garīgo pasauli, ir noteiktā mērā attaisnots. Savukārt, ja uzstājas garīgs pasaules uzskats, kas vēlas ko paziņot par garīgo pasauli, taču nebalstās patiesi nostiprinātos garīgos spēkos, tikai pārņem materiālistiskās pasaules aizspriedumus to kariķētās formās, tad tas jau ir slikti. Tādēļ teosofisks pasaules uzskats, kurā ieplūduši laikmetam raksturīgie maldi, zināmos apstākļos ir pat kaitīgāks par materiālistisko, un es atļaušos norādīt uz to, ka materiālistiskie priekšstati ir lielā mērā ielavījušies tieši teosofiskajā pasaules uzskatā. Tajā cilvēki runā par garu kā miglainu, bezgalīgi izsmalcinātu matēriju. Kad viņi runā par ēterisko miesu, tad iedomājas to kā noteiktā pakāpē izsmalcinātu fizisko miesu un runā par ētera „svārstībām”. Astrālajā miesā šīs svārstības esot vēl smalkākas, mentālajā vēl smalkākas utt. Visur ir „vibrācijas”, visur „svārstības”. Būtībā šie cilvēki nekad savos priekšstatos nenonāk īstajā gara pasaulē, bet paliek pie tiem priekšstatiem, kas saistīti ar materiālo pasauli. Un tad nākas noraudzīties, kā cilvēki visparastākās dzīves parādības ietērpj materiālisma garaiņos. Piemēram, ja cilvēks atrodas vietā, kur valda labs noskaņojums, kur cilvēku dvēseles saskan kopā un kāds saka, ka šajā cilvēku lokā valda harmonisks noskaņojums, tas var skanēt ikdienišķi, taču atbilst patiesībai un ved cilvēkus pie pareizās izpratnes, pretēji Teosofiskajā biedrībā valdošajam: ‘O, šeit ir smalkas vibrācijas!’ Lai tā domātu, jābūt teosofiskam materiālistam un jāiztēlojas gars kā rupji materiālas klimpas. Un tam, kurš to spēj sajūst, pāriet jebkurš noskaņojums, kad šie cilvēki ļauj savām „vibrations” vai vibrācijām dancot apkārt, visu apmigojot. Te var redzēt, ka, materiālisma priekšstatiem iebrūkot garīgā pasaules uzskatā, var rasties atbaidošs tēls, kas ārpusē palikušajiem liek teikt: „Viņiem gara pasaulē nav citādāk kā pie mums; mums dejo gaismas ēters, viņiem pat garīgais ēters dejo!” Tas ir viens un tas pats materiālisms. Materiālisms te, materiālisms tur!

Tas jāierauga pareizā gaismā! Tad vairs nebūs maldīgā priekšstata par to, ko garazinātniskā kustība mūsu laikā var dot cilvēkiem. Tad cilvēki sapratīs, ka arī askēze var būt kas tāds, kas, stiprinot dvēseles dzīvi, ved augšup gara pasaulē un savukārt, pateicoties tam, ienes jaunus spēkus mūsu fiziski materiālajā esamībā. Tad šie spēki vairs neizraisīs slimības, bet iedarbosies veselīgi. Tie piegādās mūsu miesai veselīgus dzīvības spēkus. Ir, protams, grūti konstatēt, kurš pasaules uzskats veicina veselīgus vai slimīgus dzīvības spēkus. Slimīgos parasti ievēro, bet veselīgie paliek nemanāmi. Kurš var tos novērot, tas redzēs, ka, darbojoties patiesā garīgā kustībā un ļaujot tai sevi apaugļot, cilvēks iegūst veselīgus spēkus, kuri iedarbojas atveseļojoši līdz pat fiziskajam ķermenim. Un viņš redzēs arī to, ka slimīgās parādības iedarbojas tikai tad, ja garīgajā kustībā no ārpuses iekļūst kas tāds, kas nenāk no gara pasaules. Un daudz sliktāk tas ir garīgās kustības ietvaros, nekā ja paliek ārpus tās, kur, pateicoties konvencijām (sabiedrībā pieņemtām izpausmes normām), cilvēki zināmā mērā ir pasargāti no maldīgu priekšstatu izraisītām kaitīgām sekām.

Ja mēs uztversim šīs lietas atbilstoši, tad izpratīsim askēzi kā vingrinājumu, kas ved pie augstākas dzīves, kā iespēju attīstīt spēkus, tad mēs sapratīsim seno grieķu vārdu tā patiesajā nozīmē, jo „*askein*” nozīmē „piepūlēties”, „stiprināties”, pat „rotāt sevi”, atklājot caur sevi cilvēka skaistumu pasaulē. Tātad, pareizi saprasta askēze nozīmē „stiprināt sevi”. Turpretī, ja to saprot kā nolaidību pret dvēseli un miesas mērdēšanu, tad dvēsele tiek atdalīta no miesas un padara to par kaitīgu iespaidu uzbrukuma objektu. Tāda askēze ir visdažādāko miesas slimību izraisītāja.

Egoisma gaišās un tumšās puses atklāsies, aplūkojot egoisma būtību. Savukārt šodien jūs redzējāt, ka patiesā, pareizā askēzē ir svarīgi, kā tā darbojas, kādus augļus nes, ka tā nedrīkst būt pašmērķis, bet tikai līdzeklis tālāka cilvēces mērķa sasniegšanai, dzīvojot augstākās pasaulēs. Tādēļ cilvēkam, kurš grib nostāties uz askēzes ceļa, jāstāv uz droša, reāla pamata. Viņš nedrīkst attālināties un atsvešināties no pasaules, kurā atrodas; viņam jebkurā mirklī jāspēj to atpazīt. Savukārt šajā pasaulē no augstākas atnesto viņam jāspēj pārbaudīt ar sava darba rezultātiem un veidot par to veselīgus spriedumus; citādi var izrādīties taisnība tiem, kas apgalvo – askēze neesot darbs, bet dīkdienība! Un dīkdienība viegli var kļūt par nepareizas askēzes cēloni, it sevišķi mūsdienās. Kurš būs parūpējies

par stabilu un drošu situāciju un nezūdošu pamatu zem kājām, tas atzīs askēzi par visaugstāko no visām cilvēka spējām, par ideālu. Jā, idejas var mūs pacelt ļoti augstu, ja paturēsim acu priekšā to cilvēka spēju attīstības ideālu, kādam būtu jādarbojas pasaulē.

Ieskatīsimies Vecās derības sākumā. Tur ir teikts: „Un Dievs teica: Lai top gaisma!”... dienu no dienas Dievs ļauj no garīgās pasaules rasties fiziski jutekliskajai; un katras dienas beigās Dievs jūtas apmierināts, kad aplūko fizisko pasauli, kas ir tikusi radīta no garīgās, un viņš var teikt: Tas ir labi! „Un Dievs redzēja, ka tas bija labi!” Tā no stingrā realitātes pamata, uz kura mēs stāvam, saņemot veselu domāšanu, stipru raksturu un nemaldīgas jūtas, mums jāpaceļas gara pasaulē, jāizpēta fakti, no kuriem dzimusi visa fiziskā pasaule, saglabājot iespēju pielietot iegūtos spēkus tajā un redzēt, kā tie iederas, lai varētu teikt: „Jā, mēs kā gara pētnieki, kā gara zinātāji nostājamies fiziskajā pasaulē un redzam, kā spēki, ko esam attīstījuši, tajā iederas.” Un tad mums atklājas, ka tas ir labi. Ja mēs savus spēkus, kurus esam ieguvuši pareizas askēzes ceļā, šādi pārbaudām reālajā pasaulē, mēs iegūstam tiesības teikt: „Redziet, tie ir labi!”

Rudolf Steiner, Die Askese und Krankheit, aus GA 58.